

Reijo Mankinen - Olavi Rantala

Itsehoitolääkkeiden kaupan vapauttamisen merkitys kuluttajille ja kaupalle

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos (ETLA), Keskusteluaiheita no. 1204

ETLAn selvityksessä tarkasteltiin itsehoitolääkkeiden kaupan vapauttamisen vaikutuksia kuluttajien, päivittäistavarakaupan ja apteekkien talouteen. Selvityksen mukaan itsehoitolääkkeiden kaupan vapauttaminen lisäisi kilpailua itsehoitolääkkeiden markkinoilla, alentaisi niiden hintoja, vähentäisi kuluttajien lääkemenoja ja parantaisi lääkkeiden saatavuutta.

Muissa Pohjoismaissa itsehoitolääkkeiden hinnat ovat kaupan vapauttamisen ja kilpailun lisääntymisen seurauksena laskeneet 10-20 prosenttia. Suomessa nikotiinivalmisteiden hinnat alenivat myynnin vapauttamisen jälkeen vuonna 2006 noin 15 prosenttia. Myös apteekkien ja päivittäistavarakaupan myyntikatteiden nykyinen ero viittaa itsehoitolääkkeiden 10-15 prosentin hinnan laskun mahdollisuuteen Suomessa.

Itsehoitolääkkeiden kaupan vapauttaminen ja hinnan lasku vähentäisi kuluttajien lääkemenoja ja lisäisi ostovoimaa. ETLAn selvityksen mukaan itsehoitolääkkeiden hinnan lasku hyödyttäisi eniten pienituloisia vanhus- ja eläkeläistalouksia, sillä näissä väestöryhmissä itsehoitolääkkeiden kulutusosuus on muita väestöryhmiä suurempi. Itsehoitolääkkeiden myynti päivittäistavara-kaupoista parantaisi lääkkeiden saatavuutta. Asioinnin keskittyminen vähentäisi autoilua ja ilmastokuormitusta.

Päivittäistavarakaupan tuotevalikoiman laajeneminen itsehoitolääkkeisiin parantaisi kaupan tuottavuutta ja kilpailukykyä. Jos päivittäistavara-kauppa saisi kolmanneksen itsehoitolääkkeiden markkinoista, päivittäistavara-kaupan liikevaihto kasvaisi noin prosentin. Mikäli päivittäistavara-kauppa ei lisäisi työvoiman määrää, päivittäistavara-kaupan tuottavuus kohoaisi lähes kolme prosenttia.

Itsehoitolääkkeiden markkinoiden vapauttamisesta voisi seurata kannattavuusongelmia apteekkeille siinä tapauksessa, että itsehoitolääkkeiden myynti muodostaa merkittävän osan apteekin liikevaihdosta. Jos päivittäistavara-kauppa saisi kolmanneksen itsehoitolääkkeiden markkinoista, apteekkien liikevaihto supistuisi noin neljä prosenttia. Kannattavuuden heikkeneminen olisi ongelma lähinnä syrjäseutujen pienille apteekkeille ja lääkehuollolle. Apteekkien kannattavuutta voitaisiin kuitenkin tukea apteekkimaksujärjestelmää kehittämällä. Uudistus ei siten välttämättä johtaisi apteekki-toimipisteiden vähenemiseen tai apteekkipalvelujen huononemiseen.

Kansantalouden näkökulmasta lääke-markkinoiden vapauttamisella olisi myönteisiä vaikutuksia, sillä hyödykemarkkinoiden sääntelyn purkaminen lisää kilpailua ja tuottavuutta. Tuottavuuden kasvu määrittää pitkällä ajalla aineellisen hyvinvoinnin kehitystä. OECD:n tutkimuksen mukaan kaupan sääntely Suomessa oli vuonna 2008 viidenneksi tiukinta OECD-maissa. Tarve lääke-markkinoiden asteittaiseen vapauttamiseen lisääntyy ajan mittaan myös Suomessa muiden maiden vanavedessä.